

Julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027 – 2030

Onko VM:n laskelma realistinen? VM:n skenaariossa talous kasvaa puolitoista prosenttia vuotta kohti ja julkisen talouden velkaantuneisuus eli bruttovelka/BKT nousee 100 %:iin vuonna 2030. Synkkä arvio voi hyvinkin olla perusteltu, ainakin niin kauan, kun Trump ja Putin pysyvät vallassa. Voi todeta, että VM on yleensä yliarvioinut seuraavien vuosien kasvua ja aliarvioinut velkaantumista.

Onko tavoiteltu sopeutuminen mahdollinen? Julkisen velkaantumisen taittamista koskevassa keskustelussa on alustavasti päädytty arvioon, että finanssipolitiikan reunaehdoja (EU:n ja Suomen omat säännöt) noudattava politiikka edellyttäisi ensi vaalikaudella noin 10 mrd. euron menoleikkauksia ja/tai veronkorotuksia.

Tavoite on vaativa, mutta sen saavuttaminen saattaa olla mahdollista, jos talouskehitys on VM:n arvion mukainen tai sitä myönteisempi. Hyvin heikon talouskasvu jatkuessa tavoite on ylivoimainen johtuen menoleikkausten kielteisistä vaikutuksista kotimaiseen kysyntään, tuotantoon ja verokertymään.

Sopeutuspolitiikan periaatteita. Onnistuminen edellyttää, että poliitikot ovat kuuroja eturyhmien toiveille ja vaatimuksille – toisin kuin usein ennen.

Sopeutuspolitiikka ei saisi johtaa sellaisiin hätiköityihin leikkauksiin, jotka vähentävät julkisia menoja vain tilapäisesti mutta ajan myötä lisäävät niitä.

Eikä suorien sopeutustoimien korostaminen saisi johtaa siihen, että laiminlyödään sellaisia rakenteellisia toimia, jotka ajan myötä voivat merkittävästi tehostaa julkisten palvelujen tuotantoa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystaloudessa tulisi heikentää sairastavuuden vaikutusta hyvinvointialueiden rahoitukseen (joka voi kannustaa ylidiagnostisointiin ja ylihoitoon), vahvistaa kannusteita ongelmia ennalta ehkäisevään toimintaan, selkeyttää ja kehittää priorisointia, sopia yksityisen ja julkisen terveydenhuollon työnjaosta, saneerata sairaalaverkostoa, hyödyntää teknologiaa nykyistä paremmin tuottavuuden edistämiseksi jne. Sotepalvelujen tehostaminen on julkisen talouden ydinkysymys. Soten osalta ei niinkään ole kyse menoleikkauksista kuin erilaisista keinoista sotepolitiikan järjipäistämiseksi.

Talouskasvun voimistaminen. Kasvun vahvistaminen vaatii panostusta koulutukseen sekä T&K-toimintaan. Ennen kaikkea Suomi kaipaa talouden uudistamista, mikä ei tapahdu esimerkiksi ulkomaisilla investoinneilla datakeskuksiin. Uudistuminen tarkoittaa innovatiivisen yritystoiminnan edistämistä startup-vaiheessa, jolta osin tuore optioiden verotusta koskeva päätös on paikallaan. On myös kyse tehokkaampien keinojen löytämisestä

kasvuyritysten rahoituksen tukemiseksi niiden skaalauisvaiheessa. Tältä osin olisi paljon Ruotsista ja Tanskasta opittavissa.

Sopeutustoimista. Uudistumista ei edistä listaamattomien yritysten osinkoverotuksen kansainvälisesti ainutlaatuinen verotuki, joka tulisi poistaa, eikä myöskään hallituksen päättämä yhtiöverokannan alentaminen, joka päätös tulisi peruuttaa, mieluiten jo ennen kuin se astuu voimaan. (Isot suomalaiset yhtiöt ovat pääosin olleet kannattavampia kuin verrokkimaissa mutta investoineet vähemmän kuin yritykset verrokkimaissa ja on syytä ajatella, että yhtiöveron alentaminen lähinnä lisää osingonjakoa, paljolti ulkomaille.) Näin verokertymää voitaisiin kasvattaa merkittävästi ilman sanottavia kansantaloudellisia haittavaikutuksia.

Verojen osalta on usein myös niin, että ne veromuodot, jotka ovat kansalaisten erityisessä epäsuosiossa, ovat ekonomistien mielestä kansantaloudellisesti vähiten haitallisia. Tämä koskee esimerkiksi perintöveroa ja etenkin hyvin muotoiltua kiinteistöveroa, jota sopisi kiristää. Myös alennettuja ALV-kantoja on syytä kyseenalaistaa, jos kohta niiden poistaminen vaatisi kompensatioita erityisen haavoittuville väestöryhmille (kuten lapsiperheille, jos elintarvikkeiden ALV-kantaa nostettaisiin).

Sekä tehokkuuteen että taakanjaon oikeutukseen liittyvät näkökohdat puoltavat ajatusta, että hyvätuloiset eläkeläiset osallistuvat sopeutuspolitiikkaan, mikä suoraviivaisimmin tapahtuisi raippaveroa kiristämällä.

Väistämättä merkittävä menojen kasvun hillintää tulee tapahtumaan jättämällä monien julkisten menojen indeksikompensatioita tilapäisesti tekemättä.

Hyvinvointilupauksen täsmentäminen. Usein esitetään, että hyvinvointilupausta pitää täsmentää ja rajata, ja että kansalaisten pitää ottaa suurempaa vastuuta itsestään ja lähimmäisistään. Tältä osin tärkeä (ja jatkossa yhä tärkeämpi) kysymys on, voisiko vanhusten hoivalupauksen täsmentämien luoda edellytyksiä yksityisille vakuutuksille (kuten ETLA:n tutkijat ovat esittäneet). Maksuihin voisi toisin kuin nyt tarvittaessa käyttää myös asiakkaiden varallisuutta. Korkeakouluopintoihin voisi liittyä maltillinen lukukausimaksu.

Julkisen talouden velkaantumisen taittaminen on kaiken kaikkiaan perusteltu tavoite, jonka saavuttaminen tulee olemaan vaativaa, ja joka ennen kaikkea edellyttää valmiutta ratkaisuihin, jotka ovat pitkään olleet vahvojen etupiirien vaatimuksesta erityisessä poliittisessa suojelussa.